

12-20-2018

Prihodnost statistike blagovne menjave z državami EU

Simon Perše

Mojca Bavdaž

Follow this and additional works at: <https://www.ebrjournal.net/home>

Recommended Citation

Perše, S., & Bavdaž, M. (2018). Prihodnost statistike blagovne menjave z državami EU. *Economic and Business Review*, 20(4). <https://doi.org/10.15458/85451.75>

This Original Article is brought to you for free and open access by Economic and Business Review. It has been accepted for inclusion in Economic and Business Review by an authorized editor of Economic and Business Review.

PRIHODNOST STATISTIKE BLAGOVNE MENJAVE Z DRŽAVAMI EU

SIMON PERŠE¹

MOJCA BAVDAŽ²

POVZETEK: *Statistika blagovne menjave s tujino je nepogrešljiva za vodenje ekonomske politike in oblikovanje poslovnih strategij. Slovenija ustvari med 75 % in 80 % te blagovne menjave z državami članicami EU, pri čemer zbiranje podatkov o blagovni menjavi z EU (Intrastat) predstavlja kar polovico celotne obremenitve podjetij s poročanjem uradni statistiki; posledično so že dlje časa prisotni pritiski, da se to obremenitev zmanjša. Prispevek na primeru Slovenije analizira učinke izbranih razvojnih scenarijev (popravki metodologije in alternativni viri podatkov) na obremenitve podjetij, stroške zbiranja in točnost statističnih podatkov, kar lahko služi tudi kot zgled za presojo stroškov in koristi podatkov.*

Ključne besede: *Intrastat, zbiranje podatkov (data collection), administrativni podatki (administrative data), zrcalni podatki (mirror data), zunanja trgovina (international trade), kombinirana nomenklatura (combined nomenclature)*

JEL klasifikacija: C82; F10

DOI: 10.15458/85451.75

UVOD

Statistika blagovne menjave s tujino spada med najbolj uporabljene podatke uradne statistike. Med njene uporabnike sodijo mednarodne institucije, institucije EU, državni organi in institucije, podjetja, raziskovalci, mediji itd. Nepogrešljiva je za vodenje ekonomske politike in oblikovanje poslovnih strategij, vendar pa je njena cena relativno visoka. Sistem Intrastat, v okviru katerega se zbirajo podatki o blagovni menjavi med državami članicami EU (v nadaljevanju: države članice), je najkompleksnejše in najdražje statistično raziskovanje. Ker prispeva kar 57 % vseh bremen podjetij pri izpolnjevanju zakonskih obveznosti na področju uradne statistike (EU Project on Baseline Measurement and Reduction of Administrative Costs, 2009b), so že od same vzpostavitve sistema prisotni pritiski, da se to obremenitev zmanjša.

Področje uradne statistike je bilo v letu 2007 identificirano kot eno izmed 13-ih administrativnih področij, na katerih je treba bistveno zmanjšati administrativna bremena podjetij (European Commission, 2008). S tem so se statistični uradi znašli pred zahtevnim izzivom, kako razbremeniti podjetja poročanja podatkov ob naraščajočih potrebah po

1 Statistični urad Republike Slovenije, Ljubljana, Slovenija, e-pošta: sim.perse@gmail.com

2 Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, Ljubljana, Slovenija, e-pošta: mojca.bavdaz@ef.uni-lj.si

informacijah in hkratni zahtevi po ohranitvi visoko postavljenih standardov kakovosti, ki veljajo za Evropski statistični sistem (v nadaljevanju: ESS). Pri tem je treba omeniti, da so stroški poročanja podjetij za potrebe uradne statistike na ravni EU ocenjeni na pičlih 0,5 % celotnih administrativnih bremen podjetij (EU Project on Baseline Measurement and Reduction of Administrative Costs, 2009a), vendar pa je to breme zaznano kot zelo nadležno in moteče (High Level Group of Independent Stakeholders on Administrative Burdens, 2009). Dejstvo je tudi, da je lahko to breme za nekatera podjetja relativno veliko, zato so ustanove uradne statistike zelo aktivne pri iskanju načinov razbremenjevanja podjetij (Bavdaž et al., 2015).

Poenostavitve Intrastata na nacionalni ravni imajo omejen domet, zato je posebej zanimiva ideja o vzpostavitvi sistema SIMSTAT (*angl.* Single Market Statistics; statistika enotnega trga) na ravni EU. Ta sistem bi omogočal, da se podatki o posameznem blagovnem toku med dvema državama članicama zbirajo samo enkrat, kar bi korenito zmanjšalo skupno obremenitev podjetij, vendar za ceno izgube (nacionalnega) nadzora nad zbiranjem in kakovostjo dela podatkov.

Prispevek na primeru Slovenije analizira učinke možnih razvojnih scenarijev sistema Intrastat na točnost podatkov, stroške raziskovanja in obremenitve podjetij ter predlaga najsprejemljivejšo možnost. Prva točka opisuje značilnosti sedanjega sistema Intrastat, druga točka predstavi alternativne razvojne scenarije sistema Intrastat, tretja točka prikaže podatke in metodologijo analize, četrta točka predstavlja rezultate, v peti točki sledi razprava in sklep.

1 ZNAČILNOSTI SEDANJEGA SISTEMA INTRASTAT

Med državami članicami ni notranjih carinskih meja, zato mora država z vstopom v EU za spremljanje svoje blagovne menjave s trgovinskimi partnericami v EU (v nadaljevanju: trgovinske partnerice) nadomestiti administrativne podatke iz carinskih deklaracij z mesečnim neposrednim zbiranjem podatkov od podjetij v okviru sistema Intrastat (glej npr. Eurostat, 2014a, 2015). V skladu z mednarodnimi metodološkimi priporočili Združenih narodov (United Nations Statistics Division, 2013) se *kot blagovno menjavo obravnava vsa gibanja blaga v prostem pretoku med državami članicami* (z izjemo začasnih in tranzitnih tokov), ki spreminjajo materialne zaloge posamezne države članice s tem, da blago (fizično) vstopa v njeno statistično ozemlje ali iz njega izstopa.

1.1 Zbiranje podatkov v sistemu Intrastat

Podjetja v Intrastatu *poročajo podatke* za tisti del izvoza, ki predstavlja odpreme blaga v druge države članice (v nadaljevanju: odpreme), in za tisti del uvoza, ki predstavlja prejeme blaga iz drugih držav članic (v nadaljevanju: prejeme), vendar pa le za tisti tok blaga, pri katerem presežejo vrednost vključitvenega praga. Ta vrednost se določi na način, ki omogoča, da države članice pri posameznem toku blaga dosežejo vsaj

minimalno zakonsko zahtevano stopnjo pokritja skupne vrednosti blagovne menjave z EU. Obveznost poročanja pri posameznem blagovnem toku se določi enkrat letno na osnovi vrednosti blagovne menjave podjetja z EU v celotnem preteklem letu (glej npr. Eurostat, 2014a), iz česar izhaja relativno visok delež neustreznih poročevalskih enot v Intrastatu, ki v opazovanem letu ne dosegajo več vrednosti vključitvenega praga. Vsak mesec je treba dodatno vključiti podjetja, pri katerih blagovna menjava z državami članicami pri posameznem toku blaga na osnovi podatkov iz sistema DDV od začetka leta do opazovanega meseca preseže vrednost vključitvenega praga. Intrastat posledično ne zagotavlja stabilnosti opazovane populacije, saj so podjetja z manjšim, a spreminjajočim se obsegom trgovanja, in podjetja s spreminjajočo dinamiko trgovanja med leti enkrat med vključenimi, drugič med izključenimi. Ravno tako ne zagotavlja doseganja zadostne stopnje statističnega pokritja po vseh trgovinskih partnericah in po vseh trgovanih proizvodih. Je pa stopnja pokritja – zaradi trenutnih zakonskih določb, večje koncentracije blagovne menjave, nacionalnih strateških ciljev zmanjševanja bremen poročanja in večjih potreb uporabnikov – tipično višja pri odpremah kot pri prejemih.

Intrastat že izkorišča podatke o vrednosti skupnega trgovanja posameznega podjetja z EU iz sistema DDV (tj. o obdavljenem znesku dobav blaga v druge države članice in pridobitev blaga iz drugih držav članic; v Sloveniji pri obeh blagovnih tokovih na zbirnih obrazcih DDV-O, pri odpremah pa tudi na podrobnejše členjenih obrazcih RP-O), vendar ti zadostujejo zgolj za določanje in vzdrževanje statističnega pokritja v Intrastatu (davčni prag za vstop v sistem DDV je tipično nižji kot za vključitev v Intrastat) in preverjanje točnosti podatkov (nadzor zbiranja podatkov, kontrole popolnosti poročanja, ocenjevanje vrednosti blagovne menjave podjetij pod vključitvenim pragom, vrednosti morebitnega neporočanja, zapoznelega poročanja in delnega odgovora idr.).

Intrastat se od večine drugih statističnih raziskovanj razlikuje po (skoraj) izključni uporabi elektronskih orodij za posredovanje podatkov, velikem obsegu poročenih podatkov in potrebi po zagotovitvi kakovostnih *podatkov na zelo podrobni ravni*. Podatki statistike blagovne menjave s tujino se namreč izkazujejo na najnižji ravni členitve klasifikacije proizvodov (kombinirane nomenklature; v nadaljevanju KN), ki vključuje več kot 9.500 različnih šifer (skupin) proizvodov, v kombinaciji z izkazovanjem podatkov po trgovinskih partnericah pa teoretično število izkazanih kombinacij podatkov naraste na več kot 250.000. Podatki o trgovanih proizvodih so ključna dodana vrednost Intrastata v primerjavi z davčnimi podatki. Pri izkazovanju podatkov se uporablja *pasivna zaščita podatkov*, torej se podatki zakrijejo le na pobudo podjetja in ob pogoju, da je zaščita upravičena, kar povečuje tveganje razkritja individualnih (zaupnih) podatkov (za splošne pristope k identifikaciji podjetij z visokim tveganjem razkritja in načine zakrivanja podatkov glej Hundepool et al., 2012). Pomembni specifični Intrastata sta osnovna enota opazovanja, ki v Intrastatu ni podjetje, temveč blagovna pošiljka, in možnost prenosa obveznosti poročanja na pooblaščenega deklaranta.

Ker se blagovni tok beleži dvakrat, kot odprema v eni in kot prejem v drugi državi članici, je mogoče primerjati podatke o nasprotnih, »zrcalnih« *blagovnih tokovih*, vendar so tovrstne bilateralne študije zahtevne in zamudne. Razlike v podatkih, imenovane »asimetrije«,

so običajno posledica metodoloških razlik ali napak (najpogosteje napačne uvrstitve trgovanega proizvoda v 8-mestno šifro KN in napačne obravnave trgovinskih transakcij, kjer fizični tok blaga ni enak toku finančnih transakcij) (Eurostat, 2010a; 2010b).

Odgovornost za izvajanje Intrastata je lahko centralizirana v eni instituciji ali pa je razdeljena med več institucij. V praksi držav članic davčna ali carinska administracija večinoma zbirata podatke, kontaktirata podjetja in izvajata osnovne kontrole podatkov, statistični urad pa je pristojen za metodologijo raziskovanja, izvajanje dodatnih analiz, obdelavo in diseminacijo podatkov (glej npr. Eurostat, 2014a, 2015). Tudi v Sloveniji si na ta način naloge delita Statistični urad Republike Slovenije (v nadaljevanju: SURS) in carinska administracija prek centraliziranega zbiranja podatkov v Finančnem uradu Nova Gorica v okviru Finančne uprave Republike Slovenije (v nadaljevanju: FURS). Intrastat je kot večina statističnih raziskovanj podjetij v zelo majhni meri zasnovan na sankcioniranju, temveč na politiki aktivnega sodelovanja s podjetji ter nudenju metodološke in tehnične pomoči.

Spremenljivke, ki jih v Intrastatu spremljajo vse države članice, vključujejo: identifikacijsko številko podjetja za DDV, obdobje poročanja, tok blaga, identifikacijo proizvoda v skladu z 8-mestno šifro KN, šifro trgovinske partnerice (tj. pri prejemih državo članico, iz katere je bilo blago odpremljeno, pri odpremah pa državo članico, kamor je blago končno namenjeno), šifro vrste trgovskega posla, fakturno vrednost (tj. vrednost blaga na računu) ter količino trgovanega blaga, izraženo z neto maso v kilogramih, pri 8-mestnih šifrah KN, kjer je zbiranje tega podatka predpisano, pa tudi s količino v enoti mere (npr. kos, par, kvadratni meter idr.). Večina držav članic v Intrastatu *za nacionalne potrebe zbira* še nekatere druge opcijske spremenljivke, vendar se podatki za večino teh spremenljivk običajno zbirajo le od podjetij z večjim obsegom trgovanja na osnovi uporabe dodatnega (t.i. posebnega) statističnega praga. V Sloveniji se za nacionalne potrebe zbirajo podrobneje členjena šifra vrste trgovskega posla na 2-mestni ravni (od vseh podjetij pri obeh blagovnih tokovih), država porekla (od vseh podjetij pri prejemih), vrsta transporta na slovenski meji, pogoji dobave po Incoterms z lego kraja in statistična vrednost (vse tri spremenljivke od podjetij nad posebnim statističnim pragom pri obeh blagovnih tokovih). Vrednostni podatki se objavijo kot (delno ocenjena) statistična vrednost (tj. vrednost blaga na slovenski meji) in ne kot poročana fakturna vrednost.

Podjetja pridobijo *večino podatkov iz faktur* in drugih komercialnih dokumentov, s katerimi se dokazuje pošiljanje in/ali prevoz posamezne blagovne pošiljke med državo odpremnico in prejemnico blaga (npr. tovarnega lista, izjave o prevozu blaga, dobavnice, prevzemnice idr.). Razpoložljiva trgovinska dokumentacija velikokrat ne predstavlja zadostne podatkovne osnove; pri tem je problematika razpoložljivosti podatkov pri prejemih bistveno izrazitejša kot pri odpremah, saj ima prejemnik blaga omejene možnosti vplivanja na način priprave dokumentacije na strani dobavitelja.

Med spremenljivkami je *najbolj problematična 8-mestna šifra KN*. Večja podjetja pri odpremi blaga ta podatek sicer velikokrat prostovoljno vključijo na fakturo zaradi potreb poročanja njihovih partnerskih podjetij v Intrastatu pri prejemih; je pa ta praksa odvisna

od pogostosti/obsega trgovanja med podjetjema ter poslovne politike in urejenosti informacijskega sistema podjetja, ki blago odpremlja. Pomembno omejitev predstavlja tudi pomanjkanje zahtevanih podatkov o *količini trgovanega blaga*. Podatek o neto masi je večinoma razpoložljiv na prevoznih listinah, vendar velikokrat le za celotno blagovno pošiljko, zato podjetja skupno neto maso pogosto porazdelijo po posameznih proizvodih v blagovni pošiljki glede na njihov delež v vrednosti blagovne pošiljke; ta praksa predstavlja enega najpogostejših virov sistemskih napak pri poročanju v Intrastatu. Problematika podatkov o količini v enoti mere pa izhaja iz razlik med enoto mere, ki je predpisana v KN, in enoto mere, ki jo podjetja običajno uporabljajo pri svojem trgovanju, in je posebej izrazita pri trgovanju z lesnimi, tekstilnimi in kmetijskimi proizvodi. Nepopolna usklajenost zahtevanih metodoloških konceptov z uporabljenimi koncepti pri trgovinskem poslovanju podjetij je prisotna tudi pri *fakturni vrednosti*, saj ta predvideva upoštevanje stroškov spremljevalnih storitev glede na dogovorjeno pariteto. Pri prejemih razpoložljiva dokumentacija pogosto tudi ne vsebuje podatkov o državi porekla in trgovinski partnerici.

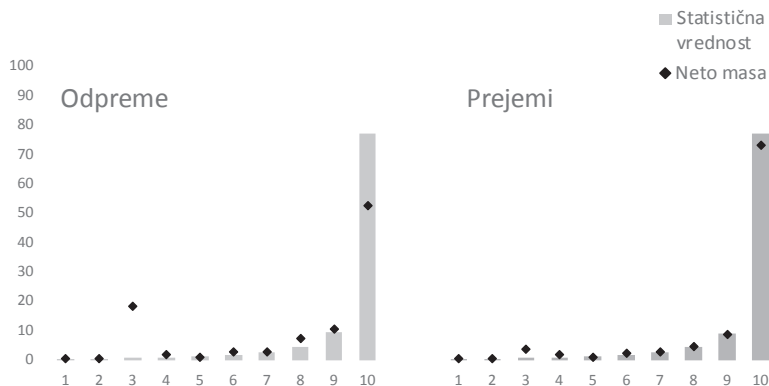
Glavno težavo pri poročanju podjetij tako predstavlja *pomanjkljiva podatkovna osnova*. Podjetja, ki imajo programski paket za poročanje v Intrastatu, uporabijo podatke, ki so se v informacijski sistem praviloma vnesli preko enotnega vstopnega mesta, s čimer je tipično zagotovljeno pravilno poročanje večine podatkov v Intrastatu z izjemo dodatnih spremenljivk in/ali zahtevanih ocen. Programski paketi tudi omogočajo pripravo podatkov za posredovanje, pri tem pa se izvršijo formalno-logične in nekatere vsebinske kontrole podatkov, ki terjajo odpravo napak in onemogočajo posredovanje vsebinsko neustreznih podatkov. Precej drugačna je slika v podjetjih, ki nimajo informacijsko podprtega poročanja za potrebe Intrastata. Tam se podatki iz trgovinske dokumentacije praviloma vnašajo ročno v pomožne preglednice ali neposredno v spletni obrazec, kjer se jih dopolni z dodatnimi spremenljivkami, velikokrat šele ob izteku roka za poročanje.

Kompleksnost pridobivanja podatkov v Intrastatu je pogojena tudi z organizacijsko strukturo podjetij. Pri večjih podjetjih je razpoložljivost informacij o blagovnih tokovih pogosto razpršena med različnimi deli podjetja, tj. predvsem med nabavnim, prodajnim in finančnim (oz. računovodskim) sektorjem, manjša podjetja pa velikokrat s potrebno dokumentacijo sploh ne razpolagajo (tj. predvsem v primerih, ko za računovodske in davčne storitve najamejo zunanega izvajalca). Posledično se v Sloveniji okrog 40 % podjetij odloči za prenos pooblastil za poročanje v Intrastatu na pooblaščenega deklaranta, pri čemer pa podjetja ohranijo odgovornost za pripravo in pravočasno posredovanje potrebne dokumentacije pooblaščenemu deklarantu.

1.2 Ključne značilnosti poročanja

Podjetja, ki so zavezana poročati v Intrastatu, smo razdelili v *deset decilnih razredov* glede na vrednost njihovega trgovanja z državami članicami, pri čemer 1. decilni razred vključuje podjetja z najmanjšo vrednostjo trgovanja in 10. decilni razred podjetja z največjo vrednostjo trgovanja. Ta način omogoča analizo učinkov različnih ukrepov za različne skupine podjetij. Kot kaže Slika 1, je bila blagovna menjava Slovenije z EU v letu

2013 (podobno kot leta 2012) pri obeh blagovnih tokovih skoncentrirana v podjetjih z največjo vrednostjo blagovne menjave z EU: desetina največjih podjetij pokriva več kot 75 % statistične vrednosti v Intrastatu poročane blagovne menjave, polovica največjih podjetij pa že več kot 95 %.

Slika 1: Odstotki pokritja statistične vrednosti in neto mase po decilnih razredih, 2013

Pojasnilo: 1. decilni razred vključuje 10 % podjetij z najmanjšo vrednostjo trgovanja z EU

V prikazu ne upoštevamo okoli 15 % poročevalskih enot, ker ne dosežajo vključitvenega praga v opazovanem letu (neustrezne enote) in k statističnim agregatom prispevajo zgolj 0,5 %. Ravno tako ne upoštevamo podjetij pod vključitvenim pragom. V letu 2013 je vključitveni prag za odpreme blaga znašal 200.000 EUR, za prejeme blaga pa 120.000 EUR.

Tabela 1: Izbrani kazalniki trgovanja podjetij z EU in njihovega poročanja v Intrastatu, 2013

		Podjetja, ki poročajo samostojno			Podjetja, ki poročajo prek pooblaščenega deklaranta		
		samo prejeme	samo odpreme	oba toka	samo prejeme	samo odpreme	oba toka
Delež podjetij		59 %	11 %	31 %	62 %	12 %	27 %
Vrednost trgovanja z EU (mio EUR)	M	1,2	0,9	16,8	0,9	1,0	9,6
	Md	0,3	0,4	3,2	0,3	0,4	2,3
Število poročanih podatkovnih zapisov	M	420	57	1347	441	51	1018
	Md	98	25	344	101	26	223
Število trgovinskih partneric	M	4,6	3,5	10,4	4,1	3,2	8,8
	Md	4,0	2,0	10,0	3,0	2,0	8,0
Število 8-mestnih šifer KN	M	43	6	78	46	7	68
	Md	19	2	43	23	3	37
Število partnerskih podjetij	M	27	21	93	25	18	67
	Md	16	12	53	15	11	39
Delež spremenjenih podatkovnih zapisov (%)	M	3,8	4,8	3,3	3,5	3,9	3,8
	Md	1,4	0,0	1,6	1,3	0,0	1,7
Delež spremenjene vrednosti (%)	M	3,8	5,1	2,4	3,1	3,9	2,8
	Md	0,3	0,0	0,5	0,3	0,0	0,4
Delež spremenjenih 8-mestnih šifer KN (%)	M	12,0	16,1	14,6	11,1	16,1	13,8
	Md	6,7	0,0	9,5	5,9	0,0	8,7

Ugodna struktura slovenskih podjetij omogoča, da je skoraj 80 % podjetij, ki trgujejo z EU, izločenih iz obveznosti poročanja v Intrastatu kljub stopnji statističnega pokritja, ki pri obeh blagovnih tokovih precej presega minimalno predpisano zakonsko stopnjo. Visoko pokritje statistične vrednosti že z nekaj desetninami podjetij pa vsaj pri odpremah še ne zagotavlja enakega pokritja neto mase, kakor tudi ne točnosti in zanesljivosti drugih podatkov, ki se zbirajo v Intrastatu (glej točko 4.1.3).

Poročanje podjetij v Intrastatu je odraz njihovega trgovanja z državami članicami, zato Tabela 1 prikazuje izbrane kazalnike trgovanja in poročanja podjetij v letu 2013. Kazalniki odražajo obseg in heterogenost trgovanja ter pravilnost poročanja, izraženo z deleži popravkov poročenih podatkov. Večina kazalnikov kaže na izrazito pozitivno asimetričnost s precej višjimi vrednostmi aritmetične sredine od mediane, kar opozarja na veliko raznolikost podjetij v Intrastatu in prisotnost podjetij z velikim vplivom na kazalnike. Podjetja, ki poročajo samostojno, se ne razlikujejo bistveno od podjetij, ki poročajo prek pooblaščenega deklaranta, imajo pa v povprečju nekoliko višjo vrednost trgovanja z EU (6,0 mio napram 3,2 mio) ter trgujejo z več trgovinskimi partnericami (6,3 napram 5,3) in partnerskimi podjetji (47 napram 35).

2 ALTERNATIVNI RAZVOJNI SCENARIJI SISTEMA INTRASTAT

Zmanjšanje obremenitev podjetij s poročanjem v sistem Intrastat bi lahko dosegli z manjšimi popravki metodologije, z večjimi spremembami vira podatkov ali s korenitimi posegi v pristopu k pridobivanju podatkov. Za vsakega od teh načinov zmanjševanja obremenitev je v nadaljevanju predstavljenih več možnih različic.

2.1 Manjše metodološke spremembe

Intrastat bi bilo mogoče poenostaviti z **zmanjšanjem periodike poročanja** (npr. s četrletnim, s polletnim ali z letnim poročanjem) pri vseh podjetjih ali le pri delu podjetij (npr. pri tistih z manjšim obsegom trgovanja z EU). Praktična implementacija te rešitve pomeni bodisi ohranitev obveznosti poročanja mesečnih podatkov bodisi prilagoditev referenčnega obdobja periodiki poročanja. V obeh primerih bi bilo treba *ocenjevati vsaj del podatkov na mesečni ravni*. Druga tveganja izhajajo iz daljšega časovnega zamika med dejanskim trgovanjem in obveznostjo poročanja, ki bi lahko zmanjšal točnost podatkov (npr. zaradi nepopolne dokumentacije podjetij, težjega kontaktiranja podjetij pri preverjanju poročenih podatkov idr.). Statistični urad Nizozemske je npr. ohranil trenutni sistem zbiranja podatkov pri podjetjih z velikim obsegom trgovanja z EU, za ostala podjetja pa omogočil letno poročanje o strukturi blagovne menjave po proizvodih in trgovinskih partnericah (agregatni mesečni podatki se pri teh podjetjih ocenjujejo na osnovi podatkov iz sistema DDV) (glej npr. Geurden-Slis, Giesen and Houben, 2016).

Med možne poenostavitve sistema Intrastat uvrščamo tudi **zmanjšanje nabora spremenljivk**, ki se zbirajo izključno za nacionalne potrebe, ter **znižanje stopnje**

statističnega pokritja. Stopnja statističnega pokritja se je v preteklih letih zaradi potrebe po zmanjšanju bremen poročanja s spremembami zakonodaje večkrat zmanjševala, vendar izključno pri prejemih (v letu 2005 z 99 % na 97 %, v letu 2009 na 95 % in v letu 2014 na 93 %), pri odpremah pa ostaja na 97 % vrednosti blagovne menjave. Nižjo stopnjo je mogoče doseči z *zvišanjem vrednosti vključitvenih pragov ali pa vzorčenjem*. Vzorčenje omogoča večjo prilagodljivost pri doseganju zadostnega statističnega pokritja na strateških področjih (pri določenih proizvodih ali državah partnericah), je pa povezano z več praktičnimi izzivi (npr. vključevanje novih podjetij).

Zmanjšanje bremen poročanja podjetij v Intrastatu bi bilo mogoče doseči tudi z razvojem uporabniku prijaznih orodij (npr. centraliziranega klasifikacijskega orodja za pretvorbo standardnih trgovskih nazivov blaga, ki jih podjetja običajno uporabljajo pri poslovanju, v 8-mestne šifre KN), preko sodelovanja z razvijalci programske opreme itd.

2.2 Alternativni nacionalni vir podatkov

Obremenitev podjetij v Intrastatu bi bilo mogoče zmanjšati z integracijo zbiranja podatkov za skupne potrebe Intrastata in evropskega sistema izmenjave informacij o DDV (*angl.* VAT Information Exchange System; v nadaljevanju: VIES) prek skupne vhodne točke po vzoru obstoječih sistemov nekaterih držav članic (npr. Italije in Francije), ki ju High Level Group on Administrative Burdens (2014) uvršča med dobre prakse v Intrastatu.

Integracija bi odpravila večkratno poročanje istovrstnih podatkov za različne administrativne namene in zagotavljala zahtevano statistično pokritje. Ključna omejitve integracije se kaže v njeni možnosti implementacije le pri odpremah. V sistemu VIES se namreč za posameznega zavezanca za DDV mesečno že zbirajo podatki o vrednosti dobav blaga vsem njegovim partnerskim podjetjem v drugih državah (v rekapitulacijskih poročilih; v Sloveniji obrazec RP-O). Za pridobitve blaga pa se podatki v sistemu VIES redko zbirajo neposredno od nacionalnih zavezancev za DDV, temveč jih države članice praviloma pridobijo iz (delno) agregiranih zrcalnih podatkov, ki so jih partnerska podjetja nacionalnih prejemnikov blaga poročala na rekapitulacijskih poročilih v drugih državah članicah.

Za davčno administracijo bi uvedba skupnega zbiranja podatkov predstavljala velik zalogaj (spremembe nacionalne davčne zakonodaje, obsežne reorganizacije nalog pri izvajanju Intrastata) ob minimalni dodani vrednosti z vidika izvajanja inšpekcijskih nalog na davčnem področju. Tveganje integracije obstaja tudi z vidika zagotavljanja točnosti podatkov zaradi *težavnosti razlikovanja med konceptualnimi definicijami* obeh sistemov (blagovna menjava se namreč v sistemu Intrastat večinoma spremlja glede na dejanski fizični tok blaga, v sistemu DDV pa glede na opravljene finančne tokove in prenos lastninske pravice na blagu) in vprašljivega obsega preverjanja pravilnosti podatkov, če bi se podatki uporabljali zgolj za statistične namene. Z vidika podjetij bi bila integracija obeh sistemov učinkovita, če bi respondenti lahko neposredno dostopali do potrebnih podatkovnih virov v podjetju za izpolnjevanje obeh tipov administrativnih obveznosti.

Hkrati opravljene analize bilateralnih tokov med Francijo in Italijo ne kažejo bistvenih sinergijskih učinkov tovrstnega zbiranja podatkov z vidika zagotavljanja medkrajevne primerljivosti podatkov; obseg asimetrij med obema državama je namreč primerljiv z obsegom asimetrij med večino ostalih držav članic (glej npr. Eurostat, 2010b).

2.3 Sistemi spremljanja enega toka blaga

V zadnjem desetletju so se pojavili predlogi korenitejših sprememb v pristopu k pridobivanju podatkov o blagovni menjavi med državami članicami. Skupna tem predlogom je ohranitev nacionalnega zbiranja podatkov le pri enem toku blaga in bistvena poenostavitev ali celo popolna razbremenitev poročanja pri drugem toku blaga.

Najbolj radikalen predlog predstavlja **sistem enega toka blaga** (glej npr. Rich & Skovbo, 2016), ki predvideva izključno uporabo zrcalnih podatkov trgovinskih partneric pri drugem toku blaga. Uvedba tega sistema zahteva odločitev o blagovnem toku, pri katerem je treba ohraniti poročanje v Intrastatu. Argumenti v prid zbiranja podatkov o prejemih temeljijo predvsem na predpostavki o večji točnosti podatkov pri prejemih zaradi obveznosti obračuna DDV pri pridobitvah blaga in manjši potrebi podjetij po statistični zaščiti podatkov kot pri odpremah. V praksi precej *več argumentov govori v prid zbiranja podatkov o odpremah* kot o prejemih:

- Poročanje podatkov o odpremah predstavlja manjšo obremenitev podjetij kot poročanje podatkov o prejemih zaradi običajno manjšega števila podjetij, ki trgujejo, večje koncentracije blagovne menjave pri odpremah in pogosto manjšega asortimana in/ali heterogenosti trgovanih proizvodov posameznega podjetja.
- Poročanje podatkov o odpremah je potencialno bolj točno, ker večji delež podjetij trguje z lastnim proizvedenim blagom in zato natančneje uvrsti blago v 8-mestne šifre KN, pa tudi zato, ker so ta podjetja v povprečju večja in zato bolje opremljena za poročanje.
- Večja razpoložljivost nacionalnih referenčnih podatkovnih virov iz sistema DDV pri dobavah blaga kot pri pridobitvah blaga, kar omogoča enostavnejše in kakovostnejše preverjanje konsistentnosti poročenih Intrastat podatkov.
- Stopnja statističnega pokritja je pri odpremah tipično višja kot pri prejemih, kjer se je v preteklosti zniževala in že zahtevala ocenjevanje.
- Podatki o izvozu se pogosteje uporabljajo v raziskovalnih dejavnostih ter so tudi bolj izpostavljeni in komentirani v širši javnosti.

Kvalificirani sistem enega toka blaga (Debruyne, 2009) nadgrajuje predpostavke sistema enega toka blaga z obveznostjo poročanja in izmenjave dveh dodatnih spremenljivk pri odpremah (ID številke partnerskega podjetja in države porekla), pri prejemih pa predvideva kombiniranje uporabe zrcalnih podatkov drugih držav članic in podatkov iz sistema DDV (brez nacionalnega zbiranja podatkov).

Drugi predlogi iz te skupine predvidevajo različne pristope k pridobivanju podatkov o toku blaga, za katerega se podatki nacionalno ne bi več zbirali. Agregatne podatke bi ocenili na osnovi podatkov iz sistema DDV, strukturo blagovne menjave po trgovinskih partnericah

in 8-mestnih šifrah KN (ter morebitnih drugih spremenljivkah) pa iz prejetih agregiranih zrcalnih podatkov trgovinskih partneric (Rich & Skovbo, 2016). Konzervativnejši predlogi ohranjajo okrnjeno zbiranje podatkov na osnovi zajetja s pragom (National Bank of Belgium, 2007), vzorčenja podjetij (Statistics Sweden, 2014) ali kombinacije različnih podatkovnih virov (Rich & Skovbo, 2016).

SIMSTAT (glej npr. Eurostat, 2012; European Statistical Advisory Committee, 2012), ki je v zadnjih letih predmet širše razprave, ne ponuja novih oz. bistveno izpopolnjenih idejnih predlogov, temveč predstavlja le kompromisno rešitev, ki prinaša manjše povečanje bremen poročanja podjetij pri odpremah od kvalificiranega sistema enega toka blaga, saj ne zahteva obvezne izmenjave opsijskih spremenljivk, ki jih države članice zbirajo za nacionalne potrebe. SIMSTAT namreč eksplicitno določa le obvezno dodatno zbiranje podatka o ID številki partnerskega podjetja in podatka o državi porekla pri odpremah ter obvezno izmenjavo mikropodatkov o odpremah med državami članicami, medtem ko odločitve o ureditvi pri prejemih (vključno z odločitvijo o uporabi zrcalnih podatkov) v celoti prepušča državam članicam. Dodatno zbrani spremenljivki pri odpremah bi bistveno *povečali učinkovitost merjenja globalizacijskih procesov*. Podatki o ID številki partnerskega podjetja bi omogočili večjo učinkovitost pri usklajevanju asimetrij in razčiščevanje drugih neskladij v podatkih že v okviru redne produkcije mesečnih podatkov, povezljivost prejetih zrcalnih podatkov z nacionalnimi podatki iz sistema DDV na ravni posameznega podjetja, identifikacijo blagovne menjave med (povezanimi) podjetji in zagotovitev dodatne uporabne vrednosti podatkov za raziskovalne namene (vsaj pri odpremah, v primeru izmenjave podatka o ID številki nacionalnega dobavitelja blaga pa tudi pri prejemih). Po drugi strani bi podatki o državi porekla pri odpremah lahko bistveno pripomogli k identifikaciji kvazi-tranzitnih tokov in re-eksporta.

Ključne ovire za uvedbo mednarodno usklajenega alternativnega razvojnega scenarija sistema Intrastat predstavljajo zelo raznolike preference držav članic, ki so pogojene z različno močnimi nacionalnimi političnimi pritiski po zmanjšanju obremenitev podjetij, z razlikami v strukturi blagovne menjave, s potrebami nacionalnih uporabnikov, z razpoložljivostjo in s kakovostjo referenčnih podatkovnih virov, z učinkovitostjo obstoječih praks izvajanja Intrastata ter s finančnimi in kadrovskimi omejitvami.

3 PODATKI IN METODOLOGIJA

Za analizo učinkov izbranih razvojnih scenarijev sistema Intrastat je bila uporabljena vrsta virov za leti 2012 in 2013. Ključni vir so predstavljali povezljivi **deindividualizirani mikropodatki iz nacionalnega informacijskega sistema za Intrastat** (Tabela 2).

Dodatno so bili v analizi uporabljeni **podatki za 15 držav članic**, katerih odgovorne institucije za izvajanje Intrastata so se odzvale na prošnjo za posredovanje podatkov. Podatkov štirih držav ni bilo mogoče upoštevati, ker niso bili v celoti pripravljene v skladu z zahtevami, ostale države pa podatkov niso posredovale zaradi nacionalnih zahtev po varovanju zaupnosti individualnih podatkov. Ključno spremenljivko je predstavljal

indikator, ali so posamezna podjetja iz držav članic, ki dobavljajo blago slovenskim prejemnikom blaga (podatki iz sistema VIES), zavezana za poročanje podatkov o odpremah v sistemih Intrastat trgovinskih partneric Slovenije. Ker so bili ti podatki v času raziskave razpoložljivi le za leto 2012, smo analizo vplivov alternativnih scenarijev na točnost izvedli na podatkih za leto 2012, medtem ko se stroškovni vidiki in simulacije učinkov posameznih scenarijev nanašajo na leto 2013, saj smo za tisto leto izmerili bremena in stroške.

Tabela 2: Podatki iz nacionalnega informacijskega sistema za Intrastat, 2012 in 2013

Vir	Spremenljivke
Register za Intrastat	ID številka podjetja
	Način poročanja podjetja (samostojno, prek pooblaščenega deklaranta)
	ID številka pooblaščenega deklaranta
	Povezava med podjetjem in pooblaščenim deklarantom
	Obdobje poročanja podjetja
	Indikator zavezanosti poročanja podjetja za tok blaga (le odpreme, le prejemi, oba toka blaga)
Poročani podatkovni zapisi	Indikator zavezanosti poročanja podjetja za posebni statistični prag (pod posebnim statističnim pragom, nad posebnim statističnim pragom)
	Leto, mesec
	ID številka podjetja
	Tok blaga (odpreme, prejemi)
	8-mestna šifra KN
	Šifra trgovinske partnerice
	Šifra države porekla
	2-mestna šifra vrste trgovinskega posla
	Neto masa (v kilogramih)
	Fakturna vrednost (v EUR)
	Statistična vrednost (v EUR)
Status zapisa s podatki (indikator popravkov podatkov)	
Obrazec DDV-O	Leto, mesec oz. četrletje
	ID številka slovenskega dobavitelja oz. prejemnika/pridobitelja
	Vrednost dobav v druge države članice (v EUR)
Obrazec RP-O	Vrednost pridobitev blaga iz drugih držav članic (v EUR)
	Leto, mesec
	ID številka slovenskega dobavitelja
	Šifra trgovinske partnerice
	ID številka prejemnika/pridobitelja iz trgovinske partnerice (tj. partnerskega podjetja)
Sistem VIES	Vrednost dobav blaga (v EUR)
	Leto, mesec
	ID številka slovenskega prejemnika/pridobitelja
	Šifra trgovinske partnerice
	ID številka dobavitelja iz trgovinske partnerice (tj. partnerskega podjetja)
	Vrednost pridobitev blaga (v EUR)

Za oceno stroškov in bremen podjetij smo uporabili **anketne podatke** iz vprašalnikov o trenutnih bremenih poročanja podjetij in pooblaščenih deklarantov v Intrastatu in vprašalnika o predvidenih dodatnih bremenih poročanja podjetij v Intrastatu pri

odpremah. Ankete je izvedel SURS v prvi polovici leta 2014. Stopnje odgovora so se precej razlikovale med skupinami podjetij: pri trenutnih bremenih 60 % za podjetja, ki samostojno poročajo ($n=2143$), 34 % za podjetja, ki poročajo preko pooblaščenega deklaranta ($n=899$), in 38 % za pooblaščenega deklarante ($n=355$); pri dodatnih bremenih 41 % za podjetja, ki samostojno poročajo ($n=609$), in 23 % pri podjetjih, ki poročajo preko pooblaščenega deklaranta ($n=234$). Pri anketi o trenutnih bremenih so bili doseženi vzorci reprezentativni po osnovnih značilnostih opazovanih populacij, pri anketi o dodatnih bremenih pa so nekoliko odstopali le po večjem deležu podjetij, ki so zavezana poročati oba toka blaga, in večjih deležih velikih in srednje velikih podjetij.

Dodatno smo uporabili podatke iz **Statističnega poslovnega registra** za leti 2012 in 2013 o ID številki, šifri dejavnosti (SKD 2008), številu zaposlenih oseb in vrednosti letnih prihodkov podjetja. Med **javno dostopnimi podatki** smo uporabili Eurostatovo zunanjetrgovinsko podatkovno bazo Easy ComExt ter podatke s področja Trg dela (stroški dela, bruto plače in dejansko opravljene ure na zaposleno osebo) iz SURS-ovega podatkovnega portala SI-STAT.

Analizo **vpliva razvojnih scenarijev na točnost in razpoložljivost podatkov** smo izvedli za blagovne tokove skupaj, po različnih razčlenitvenih ravneh izkazovanja podatkov (npr. poglavje KN, 8-mestna šifra KN, trgovinska partnerica) in po decilnih razredih glede na vrednost blagovne menjave podjetij z EU.

Pri analizi smo izhajali iz **predpostavke**, da trenutni podatki v slovenskem sistemu Intrastat dosegajo ciljno točnost in razpoložljivost, zato smo alternativne scenarije presojali z vidika odstopanja podatkov od trenutnega obsega in strukture trgovanja Slovenije z državami članicami. Predpostavljali smo tudi pravočasno in popolno razpoložljivost podatkov iz vseh virov. Pri analizi potenciala uporabe zrcalnih (mikro)podatkov iz tujih sistemov Intrastat pa smo predpostavili neobstoje asimetriji in ničelno stopnjo neodgovora. Predpostavili smo tudi, da je bilo stanje v letih 2012 in 2013 primerljivo.

Med **ključne omejitve** sodijo nerazpoložljivost podatkov o strukturi blagovne menjave posameznega slovenskega podjetja po partnerskih podjetjih v drugih državah članicah namesto zgolj agregata, osredotočenost na eno samo leto ter poenostavljena obravnava koristi, ki je sicer v članku nismo posebej izpostavljali. Ovrednotenje uporabne vrednosti posameznih podatkov uradne statistike za posamezne skupine uporabnikov (v smislu doprinosa k sprejemanju odločitev) in sprememb uporabne vrednosti pri različni točnosti podatkov je namreč presegalo domet raziskave.

Kljub tem omejitvam razpoložljivi podatki zadoščajo za prvo oceno pomembnejših učinkov posameznega razvojnega scenarija sistema Intrastat na točnost in razpoložljivost podatkov, stroške celotnega raziskovanja in obremenitve podjetij. V naslednji točki prikazujemo najpomembnejše rezultate sicer obširne analize učinkov razvojnih scenarijev, ki je na voljo v Perše (2016).

4 ANALIZA UČINKOV IZBRANIH RAZVOJNIH SCENARIJEV SISTEMA INTRASTAT

Izvajanje Intrastata v Sloveniji lahko ocenimo kot zelo uspešno pri doseganju točnosti in zanesljivosti podatkov, zato trenutno stanje jemljemo kot referenčno za primerjavo z alternativnimi razvojnimi scenariji. Stopnja neodgovora je namreč zanemarljiva z vidika vrednosti blagovne menjave v Intrastatu, stopnja revizij podatkov pa je v Sloveniji bistveno nižja od povprečja EU (Eurostat, 2014b). K točnosti podatkov pomembno prispevata izpolnjena strategija sodelovanja in komuniciranja s podjetji ter velik delež urejanja podatkov prek neposrednega kontakta s podjetji, uporabno vrednost podatkov pa povečuje tudi minimalni vpliv statistične zaupnosti na izkazane podatke. V nadaljevanju najprej preverjamo učinek izbranih razvojnih scenarijev na točnost in razpoložljivost podatkov, nato pa analiziramo še stroškovni vidik.

4.1 Analiza učinkov manjših metodoloških sprememb na kakovost podatkov

4.1.1 Zmanjšanje periodike poročanja

Analizirali smo možnost spremembe periodike poročanja v Intrastatu z mesečne na četrletno oz. letno. Manjša periodika poročanja bi bila sprejemljiva, če bi podjetja trgovala enakomerno preko celega leta z istimi trgovskimi partnericami in istovrstnimi proizvodi. Rezultati, ki jih povzema Tabela 3, kažejo, da bi bilo možno pripraviti boljše ocene na mesečni ravni pri odpremah kot pri prejemih. Približno dve tretjini podjetij je v letu 2012 trgovalo z EU vseh 12 mesecev; pri podjetjih iz 10. decilnega razreda je bilo takih celo 97 % podjetij pri odpremah in 92 % podjetij pri prejemih. Tako pri odpremah kot prejemih se ta delež niža od 10. do 1. decilnega razreda, kjer je bilo takih podjetij le okoli polovica.

Tabela 3: Rezultati analiz za presojo učinkov zmanjšanja periodike poročanja pri prejemih in odpremah za vsa opazovana podjetja skupaj ter za prvi (D_1) in deseti decilni razred (D_{10}), kjer na voljo, v %, 2012

	Prejemi			Odpreme		
	Vsa podjetja	D_1	D_{10}	Vsa podjetja	D_1	D_{10}
Delež podjetij, ki trgujejo z EU vseh 12 mesecev	68	55	92	68	49	97
Delež podjetij, ki trgujejo s proizvodi znotraj iste 8-mestne šifre KN vseh 12 mesecev	9	3	18	13	10	21
Delež podjetij, ki trgujejo s proizvodi znotraj iste 8-mestne šifre KN samo 1 mesec	35	44	27	33	32	28
Delež podjetij, ki trgujejo s proizvodi znotraj iste 8-mestne šifre KN največ 3 mesece	59	70	47	55	56	47
Delež podjetij, ki trgujejo s posamezno državo članico EU vseh 12 mesecev		49 (Italija) 37 (Nemčija) 31 (Avstrija)		57 (Nemčija) 52 (Avstrija) 50 (Italija)		

Najbolj konstantno je bilo trgovanje z največjimi trgovinskimi partnericami Slovenije v EU. Pri odpremah je vsaj polovica podjetij v letu 2012 trgovala vseh 12 mesecev z Nemčijo (57 %), Avstrijo (52 %) in Italijo (50 %), pa tudi pri še nekaj drugih trgovinskih partnericah se ta delež giblje okoli 30 %. Pri prejemih je bil ta delež bistveno manjši, še največji pri Italiji s slabo polovico takih podjetij (49 %).

Samo okoli desetina podjetij pa je v letu 2012 trgovala s proizvodi znotraj iste 8-mestne šifre KN vseh 12 mesecev, in sicer 9 % pri prejemih in 13 % pri odpremah, pri čemer tudi v 10. decilnem razredu ni bilo bistveno bolje. Več kot polovica podjetij (59 % pri prejemih in 55 % pri prejemih) je namreč leta 2012 trgovala s proizvodi znotraj iste 8-mestne šifre KN kvečjemu tri mesece. Struktura trgovanja po 8-mestnih šifrah KN se je tako izjemno razlikovala po četrletjih, še bolj pa po mesecih leta 2012, zato bi ekstrapolacija četrletnih in mesečnih podatkov iz letnih vrednosti trgovanja dajala zelo nezanesljive ocene. Kot nezanesljiva se je izkazala tudi ekstrapolacija letne strukture trgovanja iz leta 2012 na leto 2013. Zaključimo lahko, da bi zmanjšanje periodike poročanja bistveno zmanjšalo točnost in razpoložljivost podatkov predvsem na podrobnejših razčlenitvenih ravneh in krajših časovnih obdobjih.

4.1.2 Zmanjšanje nabora spremenljivk

Iz nabora spremenljivk, ki se zbirajo izključno za *nacionalne potrebe* in jih SURS ne diseminira širši javnosti, smo analizirali dve, katerih poročanje je za podjetja praviloma zelo zamudno: statistično vrednost in državo porekla. *Poročanje statistične vrednosti*, ki jo poročajo le podjetja nad posebnim statističnim pragom, več kot 30 % respondentov v teh podjetjih ocenjuje kot najbolj zamudno med vsemi spremenljivkami, pri čemer polovica respondentov meni, da tega podatka ne more natančno poročati. Odstopanje statistične vrednosti od faktorne je bilo pri podjetjih nad posebnim pragom v letih 2012 in 2013 na agregatni ravni zelo majhno, tj. le 0,3 % pri odpremah oz. 0,7 % pri prejemih; pri več kot polovici podjetij pa ni presegalo 1 %.

Poročanje države porekla, ki jo poročajo vsa podjetja pri prejemih, je za podjetja manj problematično, saj je relativno enostavno, čeprav okoli 15 % podjetij ne razpolaga s potrebno dokumentacijo za točno poročanje. Izpostaviti velja tudi, da zelo malo podjetij iz 10. decilnega razreda (okrog 10 %) prejema le blago, odpremljeno iz države porekla, medtem ko je delež takšnih podjetij v 1. decilnem razredu bistveno večji (okrog 45 %); to dejstvo opozarja na potrebo po ohranitvi poročanja države porekla predvsem pri podjetjih z visoko vrednostjo prejemov.

Tako lahko zaključimo, da več argumentov govori v prid ukinitve zbiranja statistične vrednosti kot države porekla, čeprav je uporabniški potencial zbiranja podatkov o državi porekla pri prejemih bistveno manjši, kot bi ga imelo zbiranje teh podatkov pri odpremah.

4.1.3 Znižanje stopnje statističnega pokritja z zvišanjem vrednosti vključitvenih pragov

Vpliv znižanja stopnje statističnega pokritja preko zvišanja vrednosti vključitvenih pragov analiziramo s simulacijo deleža ohranjenih trenutnih podatkov ob predpostavki razbremenitve obveznosti poročanja v Intrastatu za različne skupine podjetij z manjšo vrednostjo blagovne menjave z EU. Izpostavljamo dve možnosti (Tabela 4): opustitev zbiranja podatkov pri polovici in petini najmanjših podjetij po vrednosti blagovne menjave z EU, pri čemer primerjamo zahtevi po pokritju 80 % in 90 % trenutne statistične vrednosti. Če bi v celoti opustili zbiranje podatkov pri polovici najmanjših podjetij, bi leta 2012 pokrili vsaj 80 % statistične vrednosti pri 89 % poglavij KN pri prejemih, pri odpremah pa pri 77 % poglavij KN. Če bi v celoti opustili zbiranje podatkov le pri petini najmanjših podjetij, pa bi leta 2012 pokrili vsaj 80 % statistične vrednosti pri kar 99 % poglavij KN pri prejemih in pri 98 % poglavij KN pri odpremah. Deleži so večinoma višji za prejeme kot odpreme zaradi večje koncentracije blagovne menjave in manjše heterogenosti trgovanja pri odpremah, kar daje več podpore razbremenjevanju podjetij pri prejemih kot pri odpremah.

Deleži se pričakovano zmanjšujejo z večanjem podrobnosti izkazanih rezultatov. Najmanjši so pri najbolj podrobno izkazanih podatkih na ravni kombinacij 8-mestna šifra KN – trgovinska partnerica, vendar pa pri opustitvi zbiranja podatkov od petine najmanjših podjetij – tudi pri strožji zahtevi o pokritju vsaj 90 % statistične vrednosti – še vedno dosegajo relativno visokih 85 % kombinacij pri prejemih in 88 % kombinacij pri odpremah. Se pa v tem primeru popolnoma izgubijo informacije za skoraj 5 % trenutnih kombinacij pri prejemih in 7 % trenutnih kombinacij pri odpremah.

Rezultati so podobni tudi za pokritje neto mase.

Tabela 4: Rezultati analiz za presojo učinkov znižanja stopnje statističnega pokritja pri prejemih in odpremah ob opustitvi zbiranja podatkov za prvih pet decilnih razredov (D_{6-10}) in prva dva decilna razreda (D_{3-10}), v %, 2012

	Prejemi		Odpreme	
	D_{6-10}	D_{3-10}	D_{6-10}	D_{3-10}
Delež poglavij KN z vsaj 80 % statistične vrednosti	89	99	77	98
Delež poglavij KN z vsaj 90 % statistične vrednosti	69	98	59	90
Delež kombinacij poglavje KN – trgovinska partnerica z vsaj 80 % statistične vrednosti	76	93	78	92
Delež kombinacij poglavje KN – trgovinska partnerica z vsaj 90 % statistične vrednosti	64	88	70	89
Delež 8-mestnih šifer KN z vsaj 80 % statistične vrednosti	73	91	63	84
Delež 8-mestnih šifer KN z vsaj 90 % statistične vrednosti	59	84	57	80
Delež kombinacij 8-mestna šifra KN – trgovinska partnerica z vsaj 80 % statistične vrednosti	71	89	73	89
Delež kombinacij 8-mestna šifra KN – trgovinska partnerica z vsaj 90 % statistične vrednosti	65	85	71	88

4.1.3 Znižanje stopnje statističnega pokritja z vzorčenjem

Pri analizi znižanja stopnje statističnega pokritja z vzorčenjem smo uporabili *stratificirano vzorčenje* s proporcionalno alokacijo po decilnih razredih podjetij. Natančnost dobljenih ocen smo presojali s koeficientom variacije za dve spremenljivki, statistično vrednost in neto maso. V skladu s prakso izkazovanja podatkov SURS so ocene s koeficientom variacije pod 0,1 označene kot natančne, ocene s koeficientom variacije med 0,1 in 0,3 kot manj natančne in ocene z višjim koeficientom variacije kot nenatančne.

Analiza je pokazala, da je skupno statistično vrednost blagovne menjave podjetij z EU pri obeh blagovnih tokovih mogoče natančno oceniti že z 10-odstotnim vzorcem po vseh decilnih razredih razen v 10. decilnem razredu, kjer je potreben 50-odstotni vzorec. Rezultati so bistveno slabši pri ocenjevanju skupne neto mase, kjer bi bili za natančno oceno potrebni veliki vzorci (večinoma 70-80 % sedanjega zajema). Rezultati vzorčenja se bistveno poslabšujejo z večanjem podrobnosti členitve izkazanih podatkov, kjer pride do izraza problematika majhnega števila podjetij, ki trgujejo s posamezno kombinacijo podatkov (pogosto je to eno samo podjetje ali pa se posamezna kombinacija v podatkih celo ne pojavlja). Zaključimo torej, da ima vzorčenje zelo omejene možnosti razbremenjevanja podjetij, če želimo ohraniti zadostno točnost podatkov.

4.2 Ocena možnosti uporabe podatkov iz alternativnega nacionalnega vira podatkov z vidika točnosti

V tej točki analiziramo možnost uporabe podatkov iz slovenskega sistema DDV, ki jih v sistem poročajo podjetja v Sloveniji. Da bi primerjali metodološko usklajene podatke, smo iz podatkov v Intrastatu izločili blagovne transakcije, ki se nanašajo na specifične trgovinske posle/proizvode in jih je mogoče identificirati iz podatka o vrsti trgovinskega posla. Delež takšnih poročenih podatkovnih zapisov je relativno majhen, kar se vidi iz visokega deleža podjetij s popolnoma metodološko primerljivimi podatki v letu 2012 (Tabela 5).

Za oceno prejemov uporabimo podatke o vrednosti pridobitev blaga iz drugih držav članic z obrazca DDV-O, za oceno odprema pa podatke o vrednosti dobav blaga v druge države članice z obrazca RP-O. Tabela 5 kaže, da je bila vrednost skupne menjave na osnovi Intrastata leta 2012 višja za 1 % od primerljivih davčnih podatkov pri obeh blagovnih tokih; po mesecih je bilo to odstopanje nekoliko večje (do 5 % za prejeme in do 3 % za odpreme). Primerjava podatkov za posamezno podjetje po mesecih leta 2012 pokaže največ enoodstotno odstopanje pri 41 % podjetij pri prejemih in 60 % podjetij pri odpremah oz. največ 10-odstotno odstopanje pri 68 % podjetij pri prejemih in 83 % podjetij pri odpremah.

Tabela 5: Primerljivi podatki v Intrastatu in sistemu DDV za vsa podjetja skupaj, 2012

	Prejemi	Odpreme
	Intrastat/DDV-O	Intrastat/RP-O
Razmerje na letni ravni	1,01	1,01
Razmerje na mesečni ravni	Min 0,96; Max 1,05	Min 1,01; Max 1,03
Delež podjetij s popolnoma metodološko primerljivimi podatki	89 %	80 %
Delež kombinacij podjetje-mesec z odstopanjem do 1 %	41 %	60 %
Delež kombinacij podjetje-mesec z odstopanjem do 5 %	59 %	77 %
Delež kombinacij podjetje-mesec z odstopanjem do 10 %	68 %	83 %

Iz rezultatov izhaja, da je uporabna vrednosti podatkov, zbranih v nacionalnem sistemu DDV, zelo velika, in sicer tako za ocenjevanje skupne vrednosti blagovne menjave Slovenije z EU na mesečni in letni ravni pri obeh blagovnih tokovih kot tudi strukture blagovne menjave Slovenije z EU po trgovinskih partnericah pri odpremah (predvsem pri trgovanju z večino pomembnih trgovinskih partneric Slovenije).

4.3 Ocena možnosti uporabe zrcalnih podatkov z vidika točnosti

V tej točki analiziramo možnost uporabe zrcalnih podatkov iz evropskega sistema za izmenjavo informacij o DDV (sistem VIES) pri prejemih, potencialni vpliv izključne uporabe zrcalnih podatkov trgovinskih partneric na obseg in strukturo izkazanih podatkov o blagovni menjavi Slovenije z EU pri prejemih na ravni podjetij/skupin podjetij in simulacijo uporabe informacij iz različnih podatkovnih virov pri prejemih (tj. aplikacijo t.i. mešanega modela).

4.3.1 Uporaba zrcalnih podatkov iz sistema VIES pri prejemih

Zrcalni podatki iz sistema VIES so podatki o dobavah blaga, ki jih v drugih državah članicah poročajo partnerska podjetja naših podjetij na rekapitulacijskih poročilih; ti podatki predstavljajo alternativo podatkom z obrazca DDV-O, saj omogočajo oceno skupne vrednosti slovenskih prejemov in oceno njihove strukture po trgovinskih partnericah. Analiza podatkov iz leta 2012 je pokazala, da bi podatki iz sistema VIES dali manj točne ocene kot podatki z obrazca DDV-O: največje odstopanje podatkov o prejemih v Intrastatu glede na zrcalne podatke VIES na mesečni ravni je znašalo kar +29 % (pri DDV-O največ +5 %), samo 41 % kombinacij podjetje-mesec pa je imelo odstopanje do 10 % (pri DDV-O kar 68 %). Pri tem viru (uporabljenem pri prejemih) so v primerjavi s podatki z obrazcev RP-O (uporabljenimi pri odpremah) tudi precej izrazitejša odstopanja v strukturi blagovne menjave po trgovinskih partnericah, in sicer predvsem pri podjetjih

z velikim obsegom trgovanja in pri trgovanju z geografsko bolj oddaljenimi trgovinskimi partnericami (razlike med fizičnim in finančnim tokom), kar dodatno opozarja na manjši potencial uporabe razpoložljivih davčnih podatkov v Intrastatu pri prejemih kot pri odpremah.

4.3.2 Uporaba zrcalnih podatkov iz tujih sistemov Intrastat pri prejemih

Pri uporabi zrcalnih podatkov iz tujih sistemov Intrastat pri prejemih bi podatke namesto od podjetij, ki so zavezana poročati podatke o prejemih v Sloveniji, pridobivali od tistih podjetij v državah članicah, ki dobavljajo blago podjetjem v Sloveniji in so v svojih državah zavezana poročati podatke o odpremah. Pri analizi zasledujemo dva ključna cilja, tj. oceno potenciala ohranitve trenutne vrednosti blagovne menjave na ravni trgovanja posameznega podjetja z njegovimi partnerskimi podjetji v EU pri prejemih in potenciala pridobitve dodatnih informacij o trgovanju pri prejemih za podjetja, ki niso zavezana poročati teh podatkov v slovenskem Intrastatu (tj. za podjetja pod vključitvenim pragom).

Delež ohranjenih informacij bi bil v povprečju največji pri podjetjih z velikim obsegom trgovanja zaradi njihovega pogostejšega trgovanja s partnerskimi podjetji, ki imajo tudi velik obseg trgovanja. Pri dveh tretjinah podjetij bi po podatkih iz leta 2012 morali nadomestiti kvečjemu 10 % trenutne vrednosti njihovih prejemov (od tega pri več kot 40 % podjetij manj kot 1 %), pri nekaj več kot 10 % podjetij pa več kot 50 % te vrednosti. Pri tem viru podatkov pa bi podatke dobili tudi od zavezancev za poročanje podatkov o odpremah v drugih državah, katerih partnerji v Sloveniji niso zavezanci za poročanje podatkov o prejemih, ker so pod vključitvenim pragom. Tako bi zajeli skoraj 50 % pokritja statistične vrednosti prejemov za podjetja, katerih vrednosti blagovne menjave sicer trenutno ne spremljamo.

Tabela 6: Rezultati analiz uporabe zrcalnih podatkov iz sistemov Intrastat v drugih državah članicah pri prejemih po izbranih trgovinskih partnericah, v %, 2012

	Delež podjetij z vsemi podatki	Delež podjetij brez podatkov	Delež pokritja statistične vrednosti prejemov za podjetja pod pragom v Slo	Delež pokritja statistične vrednosti prejemov	Delež podjetij* z odstopanjem do 1 % (Intrastat/ VIES)
Italija	58	3	88	97	27
Madžarska	58	21	67	93	26
Francija	83	5	94	99	32
Nizozemska	63	14	39	87	29
Belgija	78	11	79	98	36

* Zgolj podjetja, pri katerih zrcalni podatki pokrijejo manj kot 50 % statistične vrednosti.

Tabela 6 prikazuje rezultate analize uporabe zrcalnih podatkov pri prejemih po največjih trgovinskih partnericah, za katere smo imeli na voljo podatke za leto 2012. Od teh

trgovinskih partneric bi za večino podjetij (58 % - 83 %) prejeli poročane podatke za vsa partnerska podjetja, za manjši del podjetij (3 % - 21 %) pa nobenih podatkov in bi jih bilo treba v celoti oceniti. Deleži pokritja statistične vrednosti slovenskih prejemov iz posameznih trgovinskih partneric bi bili večinoma visoki (87 % - 99 %); nekaj k temu prispeva tudi razpoložljivost dodatnih podatkov za podjetja pod vključitvenim pragom. Pri podjetjih, pri katerih bi z izključno uporabo izmenjanih zrcalnih podatkov pri prejemih izgubili večino trenutno razpoložljivih podatkov, bi se za oceno agregata trgovanja podjetja s posamezno trgovinsko partnerico naslonili na razpoložljive podatke v sistemu VIES, v katerem so neposredno uporabni (tj. popolnoma primerljivi) podatki za cca tretjino podjetij.

Z razpoložljivimi informacijami je mogoče vsaj okvirno oceniti tudi vpliv izključne uporabe zrcalnih podatkov trgovinskih partneric na spremembo trenutne strukture blagovne menjave Slovenije z EU pri prejemih po poglavjih KN in po 8-mestnih šifrah KN. Ob predpostavki, da je struktura zrcalnih podatkov trgovinskih partneric o odpremah enaka strukturi slovenskih podatkov o prejemih in da je struktura trgovanja posameznega podjetja s partnerskimi podjetji v isti trgovinski partnerici enaka, ugotavljamo, da bi bilo treba pri večini vrednostno pomembnih poglavij KN oceniti med 4 % in 12 % vrednosti manjkajoče blagovne menjave. Vsaj 90 % sedanje statistične vrednosti bi dosegli tudi pri več kot dveh tretjinah 8-mestnih šifer KN.

Pri izvedeni analizi je treba upoštevati, da zanemarja vpliv metodoloških razlik med poročanjem v sistemih Intrastat in VIES ter obstoj asimetrij. Primerjava zrcalnih podatkov s slovenskimi po trgovinskih partnericah na osnovi javno razpoložljivih podatkov v letu 2012 kaže asimetrije od -94 % do +71 % pri prejemih in -84 % do +166 % pri odpremah (pri obeh blagovnih tokovih so negativne asimetrije najvišje s Ciprom, pozitivne pa z Grčijo), vendar pa so asimetrije nižje od 10 % pri približno polovici trgovinskih partneric (med njimi pri večini pomembnih), višje pa so predvsem pri trgovanju z manjšimi oz. geografsko bolj oddaljenimi državami članicami. Asimetrije, ki trenutno onemogočajo neposredno uporabo (agregatnih) zrcalnih podatkov trgovinskih partneric Slovenije, sicer naraščajo z večanjem podrobnosti izkazanih rezultatov in so v povprečju pri odpremah višje kot pri prejemih.

4.3.3 Simulacija mešanega modela pri prejemih

Mešani model v splošnem predvideva kombiniranje različnih pristopov k poenostavitvi sistema Intrastat z uporabo informacij iz razpoložljivih podatkovnih virov, kar bi državam članicam omogočilo večjo fleksibilnost pri pridobivanju podatkov o blagovni menjavi z EU. Glede na razpoložljivost podatkovnih virov smo v tem okviru simulirali različne možnosti ohranitve obveznosti poročanja prejemov le za skupine podjetij z visoko vrednostjo prejemov (za en, dva ali več decilnih razredov), medtem ko smo ostale skupine podjetij izločili iz zajetja. Skupno vrednost prejemov za izločena podjetja smo ocenili na osnovi njihovih podatkov o pridobitvah blaga z obrazca DDV-O, vrednostno strukturo njihovih prejemov po različnih ravneh členitve podatkov pa smo določili na osnovi izračunane

strukture odstopanj (razlik) med zrcalnimi podatki o odpremah v Slovenijo, poročanimi v trgovinskih partnericah Slovenije, in nacionalno poročanimi podatki o prejemih za podjetja, ki smo jih ohranili v zajetju; pri tem smo upoštevali zgolj tiste kombinacije podatkov, kjer so vrednosti zrcalnih podatkov trgovinskih partneric presegale vrednosti nacionalno poročanih podatkov pri ohranjenih skupinah podjetij. Simulirani mešani model posledično ne predvideva izmenjave mikropodatkov med državami članicami, ampak uporabo javno razpoložljivih zrcalnih agregatnih podatkov drugih držav članic na ravni kombinacij 8-mestna šifra KN – trgovinska partnerica.

Rezultati kažejo, da bi se z implementacijo mešanega modela – zaradi relativno visokih trenutnih asimetrij – bistveno spremenila trenutna struktura podatkov v Intrastatu pri prejemih za podjetja, izločena iz zajetja, in sicer bi bil ta vpliv najizrazitejši na najnižjih ravneh členitve podatkov. Če bi npr. v zajetju ohranili le podjetja iz 10. decilnega razreda, bi se vrednostni podatki o blagovni menjavi podjetij iz preostalih devetih decilnih razredov pri več kot 60 % kombinacij 8-mestna šifra KN – trgovinska partnerica od trenutnih podatkov razlikovali za več kot 50 % ali pa bi zanje v celoti izgubili obstoječe informacije.

4.4 Analiza učinkov izbranih razvojnih scenarijev na stroške

Učinke izbranih razvojnih scenarijev na stroške smo presojali glede na *referenčno stanje v letu 2013*, za katerega smo imeli podatke o stroških in bremenih podjetij.

4.4.1 Ocena referenčnega stanja stroškov in bremen

Pri oceni stroškov posameznega podjetja smo upoštevali podatke o porabljenem času za poročanje, število mesecev, ko podjetje ni trgovalo in je oddalo zgolj »nični obrazec«, povprečne stroške dela na dejansko opravljeno delovno uro po področjih dejavnosti, korigirano za najpogostejšo poklicno skupino respondentov (kategorija 43 po SKP-08), priporočene pavšalne stroške v višini 30 % ter morebitne stroške elektronskega poročanja ali pooblaščenega deklaranta.

Na osnovi teh predpostavk ocenjujemo, da so znašali skupni letni stroški poročanja v slovenskem Intrastatu v letu 2013 pri odpremah 3,0 mio EUR, pri prejemih pa 10,3 mio EUR. Pri tem je treba upoštevati nihanja ocenjenih stroškov zaradi spremembe števila podjetij in obsega/strukture njihovega trgovanja (npr. pri odpremah nižji stroški za 13,7 % v letu 2012 in višji stroški za 11,2 % v letu 2014).

Kot kaže Tabela 7, so ti stroški v letu 2013 v povprečju predstavljali 0,12 % letnih prihodkov podjetja, 0,29 % vrednosti blagovne menjave podjetja z EU oz. 224 EUR na zaposleno osebo v podjetju. Podjetje, ki samostojno poroča, je za poročanje v Intrastatu v povprečju porabilo 0,44 % razpoložljivega (efektivnega) časa v podjetju. Poročan podatkovni zapis pa je podjetje v povprečju stal 13 EUR. Analize po velikostnih razredih podjetij so pokazale,

da je breme poročanja za velika podjetja relativno majhno, za mikro- in majhna podjetja pa precej večje.

Kot nakazuje že primerjava aritmetičnih sredin in median, se položaj med podjetji zelo razlikuje, v povprečju pa so bolj obremenjena podjetja, ki poročajo (tudi) prejeme. Letni stroški poročanja v Intrastatu so namreč v povprečju najvišji v podjetjih, ki poročajo podatke o obeh tokih blaga, najnižji pa v podjetjih, ki poročajo podatke le o odpremah; pri tem so stroški podjetij, ki samostojno poročajo, v povprečju nižji kot stroški primerljivih podjetij, ki poročajo prek pooblaščenega deklaranta.

Tabela 7: Izbrani kazalniki relativnih bremen oz. stroškov poročanja v Intrastatu, 2013

<i>M = Aritmetična sredina</i>				
<i>Md = Mediana</i>				
		Prejemi*	Odpreme*	Skupaj
Delež porabljenih ur za poročanja v Intrastatu v razpoložljivih dejansko opravljenih urah podjetja, ki samostojno poroča (%)	<i>M</i>	0,41	0,19	0,44
	<i>Md</i>	0,18	0,07	0,22
Letni stroški poročanja v Intrastatu na zaposleno osebo v podjetju (EUR)	<i>M</i>	210	80	224
	<i>Md</i>	76	26	91
Delež letnih stroškov poročanja v Intrastatu v letnih prihodkih podjetja (%)	<i>M</i>	0,12	0,04	0,12
	<i>Md</i>	0,04	0,02	0,05
Delež letnih stroškov poročanja v Intrastatu v vrednosti letne blagovne menjave podjetja z EU (%)	<i>M</i>	0,33	0,12	0,29
	<i>Md</i>	0,16	0,06	0,13
Stroški poročanja v Intrastatu na poročan podatkovni zapis (EUR)	<i>M</i>	12	14	13
	<i>Md</i>	7	8	7

*Prejemi/Odpreme vključujejo podjetja, ki poročajo samo prejeme/odpreme, in podjetja, ki poročajo oba toka.

4.4.2 Ocena učinkov izbranih razvojnih scenarijev na stroške

Razvojne scenarije sistema Intrastat smo oblikovali glede na rezultate, predstavljene v točkah 4.1, 4.2 in 4.3. Zaradi ocenjenega velikega negativnega vpliva na točnost podatkov smo iz razvojnih scenarijev izločili možnost zmanjšanja periodike poročanja, vzorčenje in izključno uporabo zrcalnih podatkov za oceno prejemov (ne glede na vir zrcalnih podatkov). V razvojne scenarije smo vključili različne nabore spremenljivk in primerjali stroške zbiranja teh spremenljivk za vsa podjetja skupaj, za vsa podjetja razen dveh desetih podjetij z najmanjšo vrednostjo blagovne menjave z EU ($D_{3,10}$) in za dve desetini podjetij z največjo vrednostjo blagovne menjave z EU ($D_{9,10}$) (Tabela 8). Na ta način smo lahko presojali stroškovne učinke ukinitve obveznosti poročanja spremenljivk, ki se zbirajo le za nacionalne potrebe, učinke zbiranja dodatnih spremenljivk, učinke znižanja stopnje statističnega pokritja z zvišanjem vrednosti statističnih pragov in uporabo zrcalnih podatkov le pri izločenih podjetjih, ki so praviloma manjša in jim poročanje predstavlja relativno največjo obremenitev.

Tabela 8: Indeksi stroškov zbiranja izbranega nabora spremenljivk glede na skupne trenutne stroške v Intrastatu v vseh podjetjih skupaj, brez prvih dveh decilnih razredov (D_{3-10}) ter brez prvih osmih decilnih razredov (D_{9-10}), 2013

Nabor spremenljivk, ki naj bi se poročal	Prejemi (Pr)			Odpreme (Od)			Skupaj vsa
	Vsa	D_{3-10}	D_{9-10}	Vsa	D_{3-10}	D_{9-10}	
Trenutne	77	64	25	23	20	8	100
Obvezne	65	54	19	21	18	7	86
Obvezne + država porekla (Pr)	73	60	21	21	18	7	94
Obvezne + ID partnerskega podjetja (Od)	65	54	19	27	22	8	92
Obvezne + ID partnerskega podjetja (Od) + država porekla (Od)	65	54	19	32	27	9	97
Trenutne – stat. vrednost + ID partnerskega podjetja (Od)	75	62	23	29	24	9	103
Trenutne – stat. vrednost + ID partnerskega podjetja (Od) + država porekla (Od)	75	62	23	34	29	11	109
Trenutne + ID partnerskega podjetja (Od)	77	64	25	31	26	11	108
Trenutne + ID partnerskega podjetja (Od) + država porekla (Od)	77	64	25	37	31	13	114

Pri oceni stroškov za posamezen nabor spremenljivk smo poleg anketnih podatkov upoštevali še ugotovitve o strukturi porabe časa po spremenljivkah iz raziskave SURS o bremenih poročanja iz leta 2007. V izračunih so tudi že vključeni stroški carinske administracije (FURS) in SURS, ki predstavljajo majhen delež celotnih stroškov v Intrastatu (tj. 8 %), zato smo ocenili le trenutne in predvidene stroške dela ter stroške vzdrževanja nacionalnega informacijskega sistema za Intrastat, zanemarili pa vpliv enkratnih stroškov za prilagoditve tega sistema zaradi njihovih minimalnih stroškovnih učinkov z vidika daljšega časovnega obdobja. Predpostavili smo proporcionalno spremembo v številu zaposlenih v FURS glede na spremembo števila podjetij oz. obseg nalog (dodatne spremenljivke, usklajevanje asimetrij, izmenjava mikropodatkov), pri povečanju obsega nalog pa tudi dodatno zaposlitev dveh oseb v SURS ter 50-odstotno zvišanje stroškov vzdrževanja programskih rešitev v nacionalnem informacijskem sistemu za Intrastat.

Izračuni za trenutni nabor spremenljivk (prva vrstica v tabeli) pokažejo, da 77 % vseh stroškov v Intrastatu nastane pri zbiranju podatkov o prejemih, le 23 % pa pri zbiranju podatkov o odpremah, kar pomeni, da obstaja bistveno večji potencial zmanjšanja dejanskih bremen poročanja pri prejemih kot pri odpremah. Implementacija SIMSTAT-a (zadnja vrstica v tabeli) bi povečala skupne stroške za 14 %, ocenjene stroške podjetij pri odpremah pa celo za skoraj 60 % in ob tem povzročila visoke tranzicijske stroške

prilagoditve njihovih programskih rešitev za poročanje v Intrastatu (groba ocena tranzicijskih stroškov znaša 3,7 mio EUR). Opustitev zbiranja spremenljivk za nacionalne potrebe, kar je z vidika nabora spremenljivk najbolj korenita sprememba, bi vodila do 14 % manjših stroškov, pri čemer bi bil večji prihranek pri prejemih ($77 - 65 = 12$ %) kot pri odpremah ($23 - 21 = 2$ %). Večje razbremenitve je možno doseči le z opustitvijo zbiranja podatkov od nekaterih skupin podjetij. Tako bi npr. najbolj korenit poseg med prikazanimi, ki ohranja zbiranje obveznih spremenljivk le od dveh desetih največjih podjetij po obsegu trgovanja z EU, znižal stroške na dobro četrtno sedanjih, vendar pa bi to imelo občutne in nesprejemljive posledice na kakovost podatkov.

4.5 Izbor razvojnega scenarija

Pri odločanju med razvojnimi scenariji, ki jih je mogoče uresničiti v kratkoročnem oz. srednjeročnem obdobju, upoštevamo več kriterijev:

- Čim večje *znižanje trenutnih skupnih stroškov*, po možnosti vsaj za 50 %, kolikor je bil v izhodišču neformalni strateški cilj projekta SIMSTAT.
- Čim manjše *dodatne obremenitve podjetij* zaradi zbiranja dodatnih spremenljivk.
- Porazdelitev bremen med podjetji, ki prvenstveno *razbremenuje mikro- in majhna podjetja*, kar je eden od strateških ciljev prenove Intrastata. Statistično poročanje je za manjša podjetja (po številu zaposlenih) relativno najbolj obremenjujoče, zaradi pomanjkanja ustreznega kadra in slabše podatkovne osnove pa obenem tudi najbolj problematično.
- Čim večjo *ohranitev trenutne kakovosti podatkov*, po možnosti pa tudi povečanje uporabne vrednosti podatkov. Tega vidika podrobneje ne obravnavamo v članku, upoštevamo pa ohranjen delež podrobno členjenih podatkov z zeleno točnostjo, brez prelomov v časovnih vrstah in z ohranjeno zaznavo uporabnikov o kakovosti podatkov uradne statistike.

Upoštevamo tudi, da SIMSTAT-a oz. kakega drugega sistema enega toka blaga ni mogoče takoj uresničiti, saj trenutno omejena uporabna vrednost zrcalnih podatkov trgovinskih partneric in nepravočasna razpoložljivost podatkov iz referenčnih zunanjetrgovinskih in davčnih virov predstavljata visoko stopnjo tveganja pri doseganju zelene točnosti podatkov. Vendar pa predpostavljamo, da bo kateri od teh sistemov v doglednem času uresničen preko zakonsko predpisane obvezne izmenjave (mikro)podatkov o blagovni menjavi med državami članicami. Z vidika povečanja učinkovitosti uporabe zrcalnih podatkov trgovinskih partneric priporočamo, da se v bodočo zakonodajo vključi vsaj še obveznost držav članic, da trgovinskim partnericam mesečno posredujejo seznam podjetij, ki so v sistemu Intrastat zavezana poročati podatke o odpremah (vključno z informacijami o obsegu njihove obveznosti poročanja). Za optimalno delovanje vsakega od teh sistemov bi morale države članice uskladiti in bistveno znižati asimetrije v podatkih ter nasploh intenzivneje skupaj preverjati kakovosti podatkov, kar bi bilo mogoče doseči z obveznim sodelovanjem med vsemi državami članicami, ne le med velikimi. Zagotoviti bi bilo treba tudi zakonsko predpisane stopnje pokritja v vseh državah članicah (npr. z večanjem motivacije podjetij za ustrezno poročanje in boljšo informacijsko podporo) ter

pravočasno razpoložljivost tako zrcalnih podatkov trgovinskih partneric kot podatkov iz sistema VIES.

Tabela 9 prikazuje učinek izbranih razvojnih scenarijev na stroške vseh podjetij skupaj ter na stroške mikro- in majhnih podjetij. Za doseganje optimalnega razmerja med zmanjšanjem bremen oz. stroškov poročanja in ohranitvijo točnosti podatkov predlagamo scenarij (poudarjen zapis v Tabeli 9), ki omogoča **postopno prenavo Intrastata** v smeri sistema enega toka blaga s **trema diferenciranimi ukrepi za različne skupine podjetij**, ki jih v nadaljevanju tudi argumentiramo:

- *Ukinitev obveznosti poročanja podatka o statistični vrednosti*, ki velja za podjetja nad posebnim statističnim pragom. Ta ukrep bi znižal trenutne stroške za dobre 3 %.
- *Postopno zniževanje stopnje statističnega pokritja z ohranitvijo obveznosti poročanja za osem desetih največjih podjetij pri odpremah in dveh desetih največjih podjetij pri prejemih*, s čimer bi zagotovili stopnjo statističnega pokritja okrog 97 % pri odpremah in 83 % pri prejemih. Ta ukrep bi znižal trenutne stroške za 55 %.
- *Postopna uvedba obveznosti poročanja dveh dodatnih spremenljivk pri odpremah za dve desetini največjih podjetij*. Ta ukrep bi zvišal trenutne skupne stroške za 5 %, pri čemer pa niso upoštevani enkratni stroški prilagoditev programskih rešitev.

Podatek o statistični vrednosti bi ukinili zaradi zamudnosti poročanja, vprašljive točnosti podatkov in majhnega odstopanja od fakturne vrednosti. Statistično vrednost bi ocenil SURS iz podatkov o fakturni vrednosti, trgovinski partnerici, vrsti transporta, pogojih dobave (in legi kraja).

Tabela 9: Indeksi stroškov izbranega razvojnega scenarija glede na skupne trenutne stroške v Intrastatu v vseh podjetjih skupaj, za odpreme in prejeme v mikropodjetjih ter za odpreme in prejeme v majhnih podjetjih, 2013

Razvojni scenarij s spremenljivkami, ki naj bi se poročale po toku in decilnem razredu blagovne menjave z EU	Vsa podjetja	Mikro podjetja		Majhna podjetja	
		Odpreme	Prejemi	Odpreme	Prejemi
Odpreme (vsi); Prejemi (D ₉₋₁₀) Obvezne	40	99	6	98	29
Odpreme (D ₃₋₁₀); Prejemi (D ₉₋₁₀) Obvezne	37	73	6	79	29
Odpreme (vsi); Prejemi (D ₉₋₁₀) Trenutne	48	100	8	100	37
Odpreme (D ₃₋₁₀); Prejemi (D ₉₋₁₀) Trenutne	45	75	8	80	37
Odpreme (D ₃₋₁₀); Prejemi (D ₉₋₁₀) Trenutne – stat. vrednost + ID partnerskega podjetja (Od, D ₉₋₁₀)	44	77	7	83	34
Odpreme (D₃₋₁₀); Prejemi (D₉₋₁₀) Trenutne – stat. vrednost + ID partnerskega podjetja (Od, D₉₋₁₀) + država porekla (Od, D₉₋₁₀)	46	80	7	86	34

Odpreme (D_{3-10}); Prejemi (D_{9-10})					
Trenutne – stat. vrednost					
+ ID partnerskega podjetja (Od, D_{9-10})	42	77	7	83	31
– država porekla (Pr)					
Odpreme (D_{3-10}); Prejemi (D_{9-10})					
Trenutne – stat. vrednost					
+ ID partnerskega podjetja (Od, D_{9-10})	44	80	7	86	31
+ država porekla (Od, D_{9-10})					
– država porekla (Pr)					

Bistvene razbremenitve in znižanja stroškov je možno doseči le z opustitvijo zbiranja podatkov od večjega števila podjetij. Ker velikost blagovne menjave z EU močno korelira z velikostjo podjetja po številu zaposlenih, je smiselno razbremenjevati podjetja iz decilnih razredov, ki vključujejo podjetja z majhnim obsegom blagovne menjave z EU. Večje razbremenitve so možne pri prejemih (do osem desetih najmanjših podjetij po vrednosti blagovne menjave z EU) kot pri odpremah (do dveh desetih najmanjših podjetij po vrednosti blagovne menjave z EU), saj 60 % podjetij poroča podatke le za prejeme. Pri prejemih je v primerjavi z odpremami tudi večji potencial zagotavljanja točnosti podatkov ob nižji stopnji statističnega pokritja, manjša pogostost trgovanja podjetij z EU in večja uporabna vrednost zrcalnih podatkov trgovinskih partneric. Vseeno je smiselno tudi pri prejemih zaenkrat ohraniti obveznost poročanja za podjetja z velikim obsegom trgovanja zaradi velikega vpliva njihovega trgovanja na statistične agregate, večje točnosti njihovega poročanja ter omejenih možnosti njihovega vzorčenja in ocenjevanja (strukture) njihove blagovne menjave iz referenčnih podatkovnih virov.

Raziskava o predvidenem povečanju bremen poročanja v Intrastatu pri odpremah je pokazala, da bi bilo dodatno poročanje podatka o državi porekla bolj problematično od dodatnega poročanja podatka o ID številki partnerskega podjetja. Velik delež podjetij (predvsem tistih z nižjo vrednostjo odprem) pogosto trguje z blagom neslovenskega porekla, podatki o državi porekla pa so tudi slabše razpoložljivi v informacijskih sistemih podjetij in se manj uporabljajo za druge potrebe v podjetjih. Breme poročanja podatka o ID številki partnerskega podjetja pa izhaja zlasti iz povečanja obsega poročanih podatkovnih zapisov, a ga je mogoče enostavneje zmanjšati (npr. z izboljšanjem avtomatizacije poročanja v Intrastatu). Zbiranje teh dveh dodatnih spremenljivk pri odpremah bi lahko omejili na dve desetini največjih podjetij, in sicer zaradi velikega vpliva njihovega trgovanja na statistične agregate in relativno majhnega vpliva povečanja bremen poročanja v Intrastatu na njihovo poslovanje. Tak pristop zagotavlja razpoložljivost pomembnih informacij o povezavah podjetij z visokim obsegom trgovanja (največjih izvoznikov) s podjetji iz drugih držav članic za raziskovalne namene in večjo učinkovitost preučevanja asimetrij v poročanih blagovnih tokovih največjih izvoznikov. Ker je ID številka partnerskega podjetja pri odpremah ključna za uresničitev SIMSTAT-a, bi jo bilo treba že kratkoročno uvesti, kar bi pomenilo zvišanje trenutnih stroškov v Intrastatu za 3 %. Za pravilno poročanje ID številke partnerskega podjetja bi bila dobrodošla tudi vzpostavitev centralnega registra podjetij, ki trgujejo z EU, do katerega bi dostopala tudi podjetja.

Obveznost poročanja podatka o državi porekla pri prejemih bi ohranili zaradi kontinuitete, čeprav bi z ukinitvijo lahko znižali trenutne stroške za 2 %, saj naj bi ob prehodu na SIMSTAT te podatke (predvidoma) pridobili iz zrcalnih podatkov trgovinskih partneric.

5 RAZPRAVA IN SKLEP

Intrastat spada med strateške produkte statističnih uradov zaradi visoke uporabne vrednosti podatkov pri sprejemanju odločitev na političnem in ekonomskem področju, obenem pa predstavlja strateško prioriteto tudi z vidika celostnega zmanjšanja bremen poročanja, saj je politične cilje na tem področju mogoče najenostavneje doseči prav s poenostavitvijo Intrastata. Trenutno izvajanje Intrastata v Sloveniji ocenjujemo kot zelo uspešno, k čemur ključno prispevajo zadostni kadrovske resursi pri zajemu podatkov in intenzivna vpetost carinske administracije (FURS) v proces zbiranja podatkov. Možnosti nadaljnega razvoja Intrastata so številne zaradi zelo majhne mejne koristnosti statističnega spremljanja blagovne menjave podjetij z manjšim obsegom trgovanja z EU, vendar pri vseh predvidevamo negativne učinke na točnost in razpoložljivost podatkov, zato zahtevamo intenziviranje aktivnosti pri zagotavljanju ciljne kakovosti podatkov.

Največji potencial znižanja stroškov zagotavljata **znižanje stopnje statističnega pokritja pri obeh blagovnih tokovih** in **sistem enega toka blaga**. Sistem enega toka blaga je skladen s strateškimi usmeritvami ESS, čeprav bistveno omejuje pristojnosti držav članic pri produkciji podatkov pri tistem toku blaga, kjer se podatki nacionalno ne bi zbirali, in zahteva predhodno razrešitev številnih metodoloških in praktičnih vprašanj (predvsem odpravo asimetrij v zrcalnih podatkih med državami članicami in večjo harmonizacijo oz. standardizacijo metodologij in praks). Implementacija SIMSTAT-a zagotavlja pomembno dodano vrednost z vidika povečanja učinkovitosti merjenja globalizacijskih procesov prek identifikacije podrobnega trgovanja izvoznikov z njihovimi partnerskimi podjetji v EU, a zahteva dolgo tranzicijsko obdobje zaradi korenitih sprememb v utečenem sistemu zbiranja podatkov ter možnih posledic na točnost in razpoložljivost podatkov.

Ocena možnih razvojnih scenarijev opozarja na relativno majhno uporabno vrednost vzorčenja v Intrastatu zaradi majhnega števila podjetij, ki trgujejo s posameznim proizvodom, omejeno možnost implementacije predpostavk mešanega modela zaradi visokih asimetrij v podatkih in precejšnje negativne učinke zmanjšanja obveznosti poročanja z mesečne na četrletno oz. letno periodiko.

Analiza **možnosti uporabe podatkov iz referenčnih podatkovnih virov**, ki lahko izboljšajo kakovost poročanja v Intrastatu, opozarja na večji potencial uporabne vrednosti podatkov iz sistema DDV za oceno skupne vrednosti blagovne menjave Slovenije z EU in strukture blagovne menjave Slovenije po trgovinskih partnericah pri odpremah kot pri prejemih. Po drugi strani pa bi uporaba zrcalnih podatkov trgovinskih partneric, ki omogoča popolno nadomestitev nacionalnega zbiranja podatkov v Intrastatu, povzročila manjši prelom v časovni seriji podatkov pri prejemih kot pri odpremah zaradi nižjih asimetrij pri prejemih, kar predstavlja osnovni argument z vidika točnosti

in razpoložljivosti podatkov za ohranitev bodočega nacionalnega zbiranja podatkov v Intrastatu pri odpremah. Uporaba podatkov iz obeh virov bi zagotavljala zadostno kakovost (ne pa obstoječe kakovosti) temeljnih agregatov sistema nacionalnih računov, medtem ko bi bili negativni učinki uporabe zrcalnih podatkov večji za uporabnike, ki potrebujejo podrobneje členjene podatke.

Čeprav smo pri odločanju med alternativnimi razvojnimi scenariji Intrastata upoštevali več kriterijev, je največjo vlogo igrala **porazdelitev bremen poročanja** med posameznimi skupinami podjetij, saj so strateški cilji prenove Intrastata prioritarno usmerjeni v zmanjšanje bremen poročanja manjših (predvsem mikro- in majhnih) podjetij. Rezultati analiz potrjujejo ustreznost strategije znižanja stopnje statističnega pokritja v Intrastatu z bistvenim zvišanjem vrednosti statističnih pragov pri prejemih in znižanjem statističnega pokritja pri odpremah na minimalno zakonsko predpisano stopnjo, saj oba ukrepa vodita v bistveno zmanjšanje stroškov poročanja mikro- in majhnih podjetij.

Pri skupni oceni učinkov, predvsem pa pri oceni koristi izbranih razvojnih scenarijev Intrastata, smo se soočili s številnimi **omejitvami**. Med njimi posebej izpostavljamo: omejeno poznavanje potreb uporabnikov in zmanjšanja uporabne vrednosti podatkov zaradi ukinitve obveznosti poročanja nekaterih spremenljivk;

- pomanjkanje informacij o sprejemljivi ciljni kakovosti podatkov za posamezne uporabniške skupine;
- preučevanje učinkov je bilo (večinoma) omejeno zgolj na vrednostne podatke;
- omejeno možnost ocene kratkoročnih in dolgoročnih učinkov posameznih razvojnih scenarijev;
- omejeno možnost ovrednotenja dodane vrednosti zbiranja dodatnih podatkov pri odpremah z vidika različnih uporabniških skupin;
- pomanjkanje podrobnih informacij o bilateralnih blagovnih tokovih med nacionalnimi podjetji in njihovimi partnerskimi podjetji v trgovinskih partnericah Slovenije in
- nepoznana kakovost zrcalnih podatkov trgovinskih partneric.

Za bolj informirano odločanje je v prihodnje pomembno več aktivnosti usmeriti na boljše razumevanje potreb uporabnikov ter podrobnejše poznavanje kakovosti razpoložljivih (alternativnih) podatkov. Uspešnost prenove Intrastata pa je odvisna predvsem od tega, ali bodo izmenjava (mikro)podatkov ter zbiranje in izmenjava dodatnih podatkov pri odpremah zakonsko obvezni, saj gre za preveč kompleksen sistem zbiranja podatkov, da bi vsaka država članica lahko pri tem vodila svojo politiko.

LITERATURA IN VIRI

Bavdaž, M., Giesen, D., Korenjak Černe, S., Löfgren, T., & Raymond-Blaess, V. (2015). Response Burden in Official Business Surveys: Measurement and Reduction Practices of National Statistical Institutes. *Journal of Official Statistics*, 31(4), 559–588.

Debruyne, J. (2009). Simplification of Intra-stat. Paper presented at International Statistical Conference, Prague, 14. – 15. september 2009. Najdeno na https://www.czso.cz/staticke/conference2009/proceedings/data/ext_trade/debruyne_paper.pdf

EU Project on Baseline Measurement and Reduction of Administrative Costs. (2009a, 5. marec). Final Report. Measurement data and analysis as specified in the specific contracts 5&6 on Modules 3&4 under the Framework Contract no. ENTR/06/61. Report on the Statistics Priority Area. Najdeno na http://ec.europa.eu/smart-regulation/refit/admin_burden/docs/enterprise/files/abst09_statistics_en.pdf

EU Project on Baseline Measurement and Reduction of Administrative Costs. (2009b, 26. junij). Detailed Recommendation on the Statistics Priority Area. Enhance eGovernment solutions for Intrastat and explore synergies with the VAT domain. Najdeno na http://ec.europa.eu/smart-regulation/refit/admin_burden/docs/enterprise/files/090626_impact_fiche_statistics_05_en.pdf

European Commission (2008). *Action Programme Cutting Red Tape for Europe*. Brussels: European Commission Enterprise & Industry DG, unit B.5.

European Statistical Advisory Committee. (2012, 21. november). Opinion on the further development of statistics on international trade in goods and services in the European Union (SIMSTAT). Najdeno na http://ec.europa.eu/eurostat/documents/42577/4167614/EN_2012+11+21_ESAC+opinion+on+SIMSTAT.pdf

Eurostat (2010a, 8. november). *Asymmetry causes, impact and solutions* (interno gradivo). Dostopno za registrirane uporabnike na portalu CircaBC.

Eurostat (2010b, 12. november). *New publication on asymmetries* (interno gradivo). Dostopno za registrirane uporabnike na portalu CircaBC.

Eurostat (2012). *Overview of the SIMSTAT programme* (interno gradivo). Dostopno za registrirane uporabnike na portalu CircaBC.

Eurostat (2014a). Guidelines for the implementation of the Intrastat and Extrastat legislation. Najdeno na http://ec.europa.eu/eurostat/documents/64445/4439642/Guidelines_2013-EN/d24a9909-b5b4-4d02-95a4-5c31514b1de9

Eurostat (2014b). Quality Report on European statistics on international trade in goods. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Najdeno na <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3888793/6182577/KS-TC-14-009-EN-N.pdf>

Eurostat (2015). National requirements for the Intrastat system. *Manuals and guidelines*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Najdeno na <http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-manuals-and-guidelines/-/KS-GQ-15-007>

Geurden-Slis, M., Giesen, D. and Houben, L. (2016). Using the Respondents' Perspective in Redesigning the Survey on International Trade in Goods Statistics. Zbornik prispevkov ICES V (The Fifth International Conference on Establishment Surveys), 20. – 23. junija 2016, Ženeva, Švica. Najdeno na http://ww2.amstat.org/meetings/ices/2016/proceedings/065_ices15Final00102.pdf

Hundepool, A., Domingo-Ferrer, J., Franconi, L., Giessing, S., Schulte Nordholt, E., Spicer, K., & de Wolf, P.-P. (2012). *Statistical Disclosure Control*. Wiley

High Level Group of Independent Stakeholders on Administrative Burdens (2009). *Subject: Priority Area Statistics*. Najdeno na http://ec.europa.eu/smart-regulation/refit/admin_burden/docs/enterprise/files/hlg_opinion_070709_statistics.pdf

High Level Group on Administrative Burdens (2014). *Case Study on ABRplus Item No. 6. "Intrastat – Reducing the number of respondents when compiling statistics on intra-EU trade"*. Bruselj, 24. julij 2014. Najdeno na http://ec.europa.eu/smart-regulation/refit/admin_burden/docs/annex_10-4_abrplus_case_study_no_6_intrastat_en.pdf

Izvedbena uredba Komisije (EU) št. 2015/1754 z dne 6. oktobra 2015 o spremembi Priloge I k Uredbi Sveta (EGS) št. 2658/87 o tarifni in statistični nomenklaturi ter skupni carinski tarifi (Kombinirana nomenklatura). *Uradni list EU* št. L 285/1. Najdeno na http://www.stat.si/dokument/5660/IzvedbenaUredbaKomisije_1101_2014_KN2015.pdf

National Bank of Belgium. (2007, 21. februar). *Belgian proposal for an Extended Single Flow system* (interno gradivo). Dostopno za registrirane uporabnike na portalu CircaBC.

Perše, S. (2016). *Analiza stroškov in koristi možnih razvojnih scenarijev sistema Intrastat v Sloveniji* (magistrsko delo). Ekonomska fakulteta, Univerza v Ljubljani. Najdeno na www.cek.ef.uni-lj.si/magister/perse5068.pdf

Rich, S., & Skovbo, M. (2016). Usability of mirror data in compilation of EU trade in goods statistics. Paper presented at Nordiskt Statistiker möte, Stockholm, 22. – 24. avgust 2016. Najdeno na https://www.scb.se/Upload/NSM2016/theme3/F_Rich.pdf

Statistics Sweden (2014, december). *Re-designing Intrastat – an outline* (interno gradivo, dostopno za registrirane uporabnike na portalu CircaBC).

Statistični urad Republike Slovenije. (2007). *Transition Facility 2004: 5. External Trade Statistics. Final Report* (interno gradivo, dostopno za registrirane uporabnike na portalu CircaBC).

Statistični urad Republike Slovenije. (2010). *Standardna klasifikacija dejavnosti 2008 (SKD)*. Najdeno na <http://www.stat.si/doc/pub/skd.pdf>

Statistični urad Republike Slovenije. (2011). *Standardna klasifikacija poklicev 2008. Metodološka pojasnila SKP-08*. Najdeno na <http://www.stat.si/Skp/Docs/MetodoloskaPojasnilaSKP08.pdf>

United Nations Statistics Division (2013). *International Merchandise Trade Statistics: Compilers Manual, Revision 1 (IMTS 2010-CM)*. New York: United Nations Statistics Division. Najdeno na <https://unstats.un.org/unsd/trade/EG-IMTS/IMTS2010-CM%20-%20white%20cover%20version.pdf>

ZAHVALA

Stališča avtorjev v članku so njuna lastna in ne odražajo nujno stališč organizacij, kjer sta zaposlena. Pomemben del raziskave je dobil podporo Eurostata za projekt »*Modernising Intrastat*«, ki ga je izvajal SURS v obdobju od 1. 1. 2014 do 31. 3. 2015 po pogodbi št. 06142.2013.001-2013.521.